

sime celebrantur, in quibus quotidie memoria sanctissimi papæ Adriani, et gloriosi domini mei Augusti Caroli, conjugis et prolis ejus teneatur: qualiter juxta verbum Apostoli pro regibus et omnibus

A qui in sublimitate sunt constituti, Salvatori Deo nostro obsecrationum vel orationum gratias jugiter persolvamus.

STATUTA QUÆDAM RUBRICA.

(Apud Mabill., *ibid.*)

... Qua vero majestate ac reverentia divina ibidem officia celebrarentur, nos docet unum et alterum specimen, quod hoc loco exhibere juvat ex veteri codice, olim Petavianæ, tum serenissimæ reginæ Sueciæ, nunc bibliothecæ Otobonianæ. In eo codice Angilbertus abbas ordinasse dicitur, ut in die sanctissimo Paschæ et in Nativitate Domini fratres et cæteri omnes qui in ecclesia Salvatoris ad missam conveniebant, in eadem ecclesia communionem perciperent. Dum vero fratres et reliqui clerici ab illo sacerdote, qui ipsa die missam cantasset, communicabantur, ut alii duo sacerdotes cum duobus diaconis totidemque subdiaconis, unus viros, alter mulieres ibidem communicaret, ut clerus et populus simul communicati benedictionem, ac completionem missæ simul possent audire: quo facto, duo illi sacerdotes, unus ad unum ostium, alter ad alterum, pueros ex ambulatoriis seu porticibus superioribus descendentes communicabant; ac deinde uterque cum suis ministris ad extremum stantes, forte altaris, gradum, communicabant eos, qui ad prædicta loca communicaturi non occurrissent, quod ut rite fieret, idem abbas ordinaverat, ut in duobus illis festis quatuor sacerdotes, totidemque diaconi ac subdiaconi sacerdoti solemnem missam celebranti adessent. Hæc de primo ritu.

Alter est de majoribus litaniiis, ad quas solemnius faciendas cruces et processiones vicinarum septem ecclesiarum ad sanctum Richarium convenire debebant. Cum eo venissent, omnes simul consistebant ad paradisum sive atrium ecclesiæ coram sancta nativitate, atque oratione facta, ibidem ordinate persistebant, divisim hinc inde viris a septentrione, feminis a meridie, præstolantes, dum fratres cum schola, id est pueris, de ecclesia sancti Richarii

egrederentur. Et primo quidem per portam sancti Michaelis procedebat is qui vas aquæ benedictæ ferebat, deinde tres alii totidem thuribula gestantes: tum cruces septem, quas sequebatur capsula major basilicæ sancti Salvatoris, media inter tres hinc inde sacerdotes, qui minores capsulas gestabant. Postea subsequebantur septeno quique numero diaconi, subdiaconi, acolythi, exorcistæ, lectores et ostiarii; ac deinde reliqui monachi septeni et septeni, ne, si bini vel terni incessissent, milliarii spatium implerent. Hos omnes dein subsequebantur pueri septem cum totidem flammulis seu tædis, et post eos viri nobiles septeni et septeni, a præposito vel decano electi: quibus nobiliores feminae eodem ordine succedebant. Post hos omnes procedebant septem cruces forensium ecclesiarum, quas sequebantur pueri et puellæ cantandi peritæ, quæ orationem Dominicam, symbolum, aliaque similia concinebant, deinde honorabiliores viri ac feminae ex illis ecclesiis; extremo loco promiscua turba infirmorum ac senum septeno ritu itidem pedibus incedentium: qui autem præ infirmitate non poterant, equitando subsequebantur. His ita ordinatis, procedebatur per medium monasterii, dein per publicam viam, et per portam meridiam, murum gyrando, revertebantur per portam septentrionalem. In his vero majoribus litaniiis, post antiphonas, psalmos, aliaque id genus, cantabatur tria symbola, apostolorum, Constantinopolitanum, et sancti Athanasii; deinde oratio Dominica; et post litaniam generalem, fratres cum schola puerorum litanias concinebant, primo Gallicam, secundo Italianam, tertio Romanam: quibus postremo succedebat canticum *Te Deum laudamus*, et postea missa solemniss ad sanctum Salvatorem.

SANCTI ANGILBERTI CARMINA.

I.

Angilbertus abbas ad SS. Richarium et Elegium ^a.

(Apud Froben. opp. B. Alcuini.)

Servulus ecce tuus, Richarius inclyte pastor,

Hæc tibi construxit parvula tecta, Pater.

^a In editione Quercetani CLXXVII; exstat quoque editum a Mabillonio Act. SS. sæc. iv, part. 1, in Vita S. Angilberti, p. 101. Angilbertus in arte poetica haud hospes fuit, ut fortassis propterea ab Alcuino

D Semper honoris [*F.*, honorus] ero magno pietatis

[amore,

Devotus vere cultor ubique tui [*Al.*, tuus].

Tu prior in gremium mundi de fluctibus alnum

Dante tuum Christo me miserum tuleras.

nomen Homeri meruerit: igitur nulla ratio suppetit ob quam hoc carmen eidem non ascribatur qui in illo loquitur.

Nutrisci et tenerum ^a sacro de lacte salutaris
 Os fragile instituens cantibus egregiis.
 Te quapropter amo totis, Pater optime, votis,
 Exoptans ut me tu quoque semper ames.
 Perfice quod de me cœpisti mente benigna,
 Atque tuum famulum reddes tuo Domino.
 Tu quoque virtutum meritis mihi, sancte sacerdos
 Elegius, precibus auxiliare tuis.
 Tu modo magna potes cœlesti in sede per illum,
 Te bone qui in terris plurima posse dedit.
 O Patres sancti, o clarissima lumen mundi,
 Spes vitæ et vitæ, vos mihi certa salus,
 Ante pedes vestros lacrymis perfusus amaris
 Hic jacens [jaceo], vitæ crimina plango meæ.
 Scipius et feriens nimiam rex pectora pugnis,
 Et peccata pio confiteor Domino.
 Vos mihi nunc misero mites estote Patroni :
 Crimenibus veniam poscite, queso, meis,
 Magna reor vobis restat laus, gloria, merces :
 Servatus ut vester in nece non pereat,
 Quisque legat titulum, dicat, precor, Angilberto ;
 Pauperis æ miseri, Christe, memento tui,
 Sit benedicta domus hæc per te, Christe, precantur,
 Ut veniant servis hic tua dona tuis.

II.

*Carmen inscriptum deintus turris sancti Richardi in
 Centulensi monasterio.*

Omnipotens Dominus, qui celsa vel ima gubernas,
 Majestate potens, semper, ubique Deus.
 Respice de solio, sanctorum gloria, summo,
 Auxiliumque tuis, Rex bone, da famulis.
 Principibus pacem, subjectis adde salutem.
 Hostis pelle minas, et fera bella preme
 Hæc quoque quæ statui fulgentia culmina templi
 Angilbertus ego, sint tibi grata Deo.
 Augusto et Carolo, cujus virtute peregi,
 Concede imperii gaudia magna tui.
 Quisquis et hic summas precibus pulsaverit aures,
 Effectum tribuas semper habere Deus.

III.

*Carmen in pavimento ecclesie sancti Richardi
 depictum.*

Hoc pavementum humilis abbas componere feci
 Angilbertus ego, ductus amore Dei :
 Ut mihi post obitum sanctam donare quietem
 Dignetur Christus, vita salusque mea.

IV.

Carmen ad Pippinum.

(Ex Duchesno, Script. rerum Francic.)

Jamque ades Hispanis Pippinus rector ab oris,
 Ut cumules Caroli gaudia magna patris.
 Nam velut Eois consurgit Phœbus ab astris,
 Gentibus Occiduis sic decus ipse nites.
 Expectate diu saltem nunc adfore gaudent
 Alpibus e gelidis te pater atque genus.
 Principe cum tanto plebs, clerus, ara, sacerdos,
 Adventus vestri gaudia magna metunt.

^a *Tenerum.* Quod non intelligendum est habita ratio ætatis, sed vitæ spiritualis, quæ sacro lacte

A Nam quantum tardas studuisti fingere moras,
 Sollicitus patrio corde nitebat amor.
 Longius et quantum diludunt gaudia mentem,
 Fortius absentis prolis imago places.
 Hoc germanus agit Carolus, præsentia patris
 Carpitur egregiæ fratris amore sui.
 Moratur, causasque morandi se perimatur
 Callibus ambiguas difficilesque vias.
 Suspirie surgunt, missosque incassat euntes,
 Segnitiem patans quidquid abesse potest.
 Quem Chlodowih, quamvis eodem teneatur amore,
 Solatur, fratris missus acta ferens.
 Pater, inquit, germane, tuis desiste quereri.
 Adveniet noster, credo, sodalis amor.
 Namque ego presentis caperem dum præmia noctis,
B Adstetit egregiæ fratris imago mei.
 Meque per amplexus et plurima gaudia lusit.
 Dixit abscedens : Prospera cuncta gerò.
 Et cito præcharis obtutibus adfore vestris
 Me scito, et Carolo hæc refer acta meo.
 Nam non complentur crescentis cornua fure
 Quam sibi te socio oscula fida dabo.
 Jam donantè Deo non somnia cernimus ultro,
 Somni sed fructus Angilbertus ego.
 Nam te Lingoniens amplexor victor in arvis
 Vix passus verbis miscerè verba piis.
 Te patrius vexabat amor, me torret uterque,
 Ipsius assiduus, nunc tuus altus amor.
 Expectate diu, spatium da queso precanti,
 Ut paucis verbis plurima verba ferès.
C Sis felix, solitus nostrum renovare dolorem.
 Nam cito discedens vulnera nostra novas.
 Sit tecum qui cuncta regii præcelsa vel ima,
 Ducat incolumem per vada, perque viam.
 Ut te suscipiat gremium venerande parentis,
 Christi defensus tegmine sanus eas.
 Si vos conjunctos defensio diva per annos
 Protegat a cunctis munere macte malis.
 O cur non merui regis tunc cernere vultus,
 Cum te complectens oscula pura daret.
 Cum Carolus sitiens et Chlodwih anxius heros
 Ancipitem risum vix sibi corda teguat.
 Quid Chrodthrudis agat, quid Berta et regia feri
 Expectans poterit, gaudia tanta ferens ?
D Quid Gis [F., Gisla] et Teodrada simul cum prole
 [retractant,
 Cætera regali quas tuus agit amor.
 Quid Gisla egregiæ sponsa præpulchra Tonantis
 Quid Luitgardis ovals Regis amore luat.
 Quid Hildibaldus præcellens ordine vatis,
 Quidve duces, comites, quid puer, atque senes.
 Cunctos altus amor sacratis legibus urit,
 Vultibus et vestris lumina fixa tenent.
 Hæc maneant patri et germanis gaudia pacis,
 Hæc maneant Francis festa beata bonis.
 Hoc firmet Christus regnum dominator ab astris,
 Ut vigeat prolis polleat ipse pater.

doctrinæ cœlestis principio fovenda est, uti Paulus Corinthiis loquitur. *Man.*

Te Carolus germanus amet, tu dilige amantem :
 Vos Chludwih gemino neclite amore pio.
 Ipse repensabit vobis dilectus amorem,
 Sic pariter proprium discite amare patrem.

V.

Epitaphium sancti Chaldoci confessoris.

(Apud Mabil., Act. SS. ord. S. Beued.)

Mole sub hac tegitur Chaidocus jure sacerdos :
 Scotia quem genuit, Gallica terra tegit.
 Hic Domini Christi gaudens præcepta secutus,
 Contempsit patrias mente beatus opes.
 Hinc sibi concrevit centeni copia fructus,
 Et metit ætherel præmia larga soli.

A Huic Angilbertus fretus pietate magistra,
 Et tumulo carmen condidit et tumulum.

VI.

Epitaphium Fricori seu Adriani.

(Apud Mabil., ibid.)

Corpore terreno qui cernitur esse sepultus
 Gaudia pro meritis cœlica lætus habet.
 Iste fuit Fricorus Chaidoco consociatus,
 Quem sibi concessum Centula gaudet ovans.
 Hic virtute valens despexit prospera mundi,
 Et modo viventi gloria magna patet.
 Quando Deo placuit cœlorum regna petivit,
 Nunc Angilberti carmine fulget. Amen.

ANNO DOMINI DCCCXVI.

LEIDRADUS

LUGDUNENSIS EPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA IN LEIDRADUM.

(Ex Galland., Biblioth. vet. Patrol., tom. XIII.)

Leidradus natione Noricus (a), Caroli Magni per-
 necessarius, ut quidam sibi velle videntur, etiam biblio-
 thecarius. Sedem Lugdunensem post Hilduinum Ado-
 nis nepotem (b) obtinuit ab anno 799 ad 813. Intra
 hoc tempus delata sunt Lugdunum, et in majori ec-
 clesia collocata ossa beati Cypriani, et capita sancto-
 rum martyrum Pantalconis, et Sperati Scillitani (c).
 Multas ædificavit ecclesias, monasteria erexit, can-
 tum in Lugdunensi ecclesia restauravit, aliaque præ-
 stitit boni ac diligentis pastoris officia, quantumvis
 adversa corporis valetudine. (d) Jussu Caroli Hispaniam
 repetiit, ut adversus Felicis doctrinam populos

B muniret. Initio imperii Ludovici in Suessionense mo-
 nasterium se recepit, in cujus locum Agobardus
 suffectus est (e). Hæc invenire licet in Agobardo
 Baluzianæ editionis. Superant ex operibus ejus, hber
 de Sacramento baptismi cum epistola de eadem re
 ad imperatorem, quæ in Analectis suis publicavit
 Mabillonius, a quo et nos accepimus. Præterea epi-
 stolæ duæ, quæ leguntur ad calcem Agobardi Balu-
 ziani. Utranique ex illo nos recudendam curavimus.
 Vix in monasterio Suessionensi annum explevit Lei-
 dradus, ibique vita est functus.

(a) Theod. Aurelian., Parænes. ad judices.

(b) Ugo in Chron.

(c) Ado, Martyr., xviii Kal. Octobr.

(d) Confer ejus epist. 1, infra.

(e) Ado et Ugo, loc. cit.

LEIDRADI

LIBER DE SACRAMENTO BAPTISMI

AD CAROLUM MAGNUM IMPERATOREM.

Domino Christianissimo et gloriosissimo Carolo C
 imperatori, felicissimo, augusto.

Præcipere a nobis dignati estis, ut aut per nostra
 scripta aut per nos ipsos cognoscatis, qualiter nos et
 suffraganei nostri doceamus et instruamus sacerdo-
 tes Dei, et plebem nobis commissam de baptismi sa-
 cramento, et cæteris quæ circa baptismum celebran-
 tur. Deinde si in hoc quod prædicamus, nos ipsos
 custodiamus. Quæ omnia sicut difficilia sunt et ardua
 ad cognoscendum, ita quoque perplexa et laciniosa
 ad innoscendum : præcipue nobis, quos et tenuitas

ingenii angustat, et magnitudo rei ita opprimit, ut
 ante ruendum sit quam levandum. Sed quia ille jus-
 sit qui nec falli potest tergiversatione, nec contemni
 silentio, aggrediendum est opus, et juxta facultatem
 virium exponendum quod in regenerationis sacra-
 mento percipimus tenendum. Quidquid autem secus
 quam decet a nobis profertur, non est causa temerita-
 tis, sed timiditatis : quia et respondemus ad cujus
 interrogationem tacere non audemus. Illi scientiam
 nostram offerimus qui magis solet docere quam re-
 prehendere, cujus reprehensio vita est saluberrima,

a Imò et cæteris præsuibus. ut patet ex epistola ad Odilbertum, apud Mabil. Annal. tom. I, pag. 21.